

PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST VEDOUCÍ/HO ODDÍLU PŘI VEDENÍ SCHŮZEK DRUŽINY RÁDCEM NEBO RÁDKYNÍ (DELŠÍ VERZE)

Družinový systém je jedním z hlavních prostředků skautské výchovy ve věku skautů a skautek. U holek a kluků rozvíjí samostatnost, zodpovědnost, spolupráci, vzájemnou komunikaci, ochotu hledat kompromis, vztah k oddílu a skautingu.

Právní odpovědnost při aplikaci družinového systému

Je běžné a správné, že družinové schůzky, nebo jejich podstatnou část, vedou rádci a rádkyně ve věku třináct až patnáct let. Samozřejmě za předpokladu, že jsou dostatečně zkušení, zodpovědní a funguje podpora ze strany vedení oddílu. Opakovaně se objevují otázky související s právní odpovědností při aplikaci družinového systému. Nabízíme proto odpovědi na tyto otázky tak, jak jsme je pečlivě probrali se skautskými právníky. Uvedené platí pro výchovnou kategorii skautů a skautek.

Družinový systém je o uschopňování

Alfred Adler, zakladatel individuální psychologie, říká, že existují dva druhy zanedbávání rozvoje mladého člověka. První je zanedbávání v běžném slova smyslu - nezabezpečení jeho základních životních potřeb. Druhým typem zanedbávání je, když vše děláme a rozhodujeme za něj. A tak ho na místo uschopňování ke zvládnutí životních úkolů a nároků všedního dne, (které přispívá k realistickému sebehodnocení, úkolové zaměřenosti a schopnosti spolupracovat s druhými,) zneschopňujeme. To bere mladému člověku odvalu k práci na úkolech, k práci na jeho vlastním vývoji, odvalu ke spolupůsobení ve společenství druhých lidí, vede k pochybnosti o sobě samém, k vyhýbání se odpovědnosti a ke snaze kompenzovat vlastní nedostatečnost uplatňováním moci. Cílem skautské výchovy je holky a kluky uschopňovat. A protože současně víme, že ve věku druhého stupně povinné školní docházky jsou pro ně přirozeně nejsilnějšími vzory a autoritami starší vrstevníci, uschopňujeme právě je, rádce. A jejich prostřednictvím družinu.

Uschopňování pak není nic jiného než přiměřené, a tedy postupné předávání odpovědnosti.

O výchově k samostatnosti a odpovědnosti se vyjadřuje i rozhodnutí Ústavního soudu. Šlo o případ, kdy otec přecházel přes přechod se svými dvěma dětmi ve věku pět a osm let, které utrpěly zranění v následku nehody způsobené projíždějícím autem. Nižší soudy měly za to, že měl otec vést děti přes přechod za ruku. Soud ústavní byl jiného názoru.

Ústavní soud: Je nutno nalézt správnou rovnováhu mezi intenzitou dohledu a svobodou dětí

Judikatura Ústavního soudu výchovu k odpovědnosti a samostatnosti předpokládá. Ústavní soud zdůrazňuje autonomii výkonu rodičovské odpovědnosti a svobodu dítěte. Dohled nad dítětem dle Ústavního soudu nemůže být absolutní. Rodiče mají v rámci své rodičovské odpovědnosti právo zvolit si, jak budou své dítě vychovávat a jakou míru samostatnosti svým dětem povolí. Právě v určité míře autonomie poskytnuté dětem spatřuje Ústavní soud správnou cestu, jak naučit děti samostatnosti a lépe je připravit na odpovědný život po dosažení jejich svéprávnosti. To vše samozřejmě s ohledem na věk, charakter a povahové vlastnosti dítěte.

„součástí rodičovské odpovědnosti, je zajistit řádný a všestranný vývoj dítěte, jak tělesný, tak citový, rozumový a mravní, a tím mimo jiné zajistit, aby po dosažení svéprávnosti bylo dítě již samo schopno rozhodovat o svém životě a nést následky svého jednání. Učit děti samostatnosti a odpovědnosti je tak povinností, ale i právem rodičů. Tím, že rodiče děti vychovávají k samostatnosti, tak je nejlépe chrání před nebezpečím. Absolutní odpovědností rodičů za činy svých dětí by byl zcela popřen tento důležitý aspekt výchovy dětí.“

„...nelze při určování zákonem požadované míry náležitého dohledu přijmout hraniční pozici, ve které se odpovědnost osoby vykonávající dohled nad dítětem, a to zejména v kontextu újmy vzniklé samotnému dítěti, stává prakticky absolutní“. Podle Ústavního soudu by totiž takto intenzivní dohled vedl ke ztrátě svobody dětí a měl za následek rovněž jejich ztrátu radosti ze života.

Pokud Ústavní soud nežádá absolutní dohled nad dětmi po rodiči, dá se dovozovat, že jej nebude nevyžaduje ani po vedoucím.

Rodič svěřuje dohled nad potomkem skautskému středisku

Výchova dětí je svěřena rodičům. Součástí rodičovské odpovědnosti je ochrana dítěte a povinnost vykonávat nad dítětem dohled. Ten má být přiměřený jeho věku, temperamentu, schopnostem a rozumové vyspělosti.“ Dohled mohou rodiče předat také jiné osobě (fyzické či právnické), třeba škole, v našem případě skautskému středisku.

Středisko (vedoucí střediska) pak jmenuje vedoucí/ho oddílu a tím mu svěřuje odpovědnost za jeho členy. Vedoucí oddílu potvrzuje rádce či rádkyni družiny a svěřuje jim odpovědnost za členy družiny - typicky v době konání schůzky nebo její části.

Odpovědnost holek a kluků za své jednání

Za své jednání mají samozřejmě odpovědnost především sami členové družiny, a to v rozsahu jejich rozumové a volní vyspělosti (volních od slova vůle). Ty mohou být na věku relativně nezávislé a jsou individuální. Tedy např. pokud dvanáctiletý skaut,

který nevykazuje známky mentální retardace, duševní poruchy apod., během schůzky opatří toaletu klubovny vysprejovanými liliemi nebo jinými symboly, bude odpovědnost za škodu na majetku střediska na něm, protože ve svém věku musel vědět, že se to nedělá.

Rozšiřování odpovědnosti skautů a skautek za své jednání

Rozsah rozumové a volní vyspělosti můžeme v rámci oddílové činnosti rozšiřovat a je to de facto smyslem skautské výchovy. Děje se to např. tím, že holky a kluky učíme nové dovednosti včetně dodržování bezpečnostních pravidel, že je učíme přemýšlet o důsledcích svého jednání, že máme stanovená pravidla pro naše aktivity a opakovaně se k nim vracíme.

Pokud by nás chtěl např. někdo "popotahovat", že jsme nechali jedenáctiletou skautku samostatně zatápnout v kamnech, dvanáctiletou skautku samostatně krájet maso do guláše a čtrnáctiletou rádkyni samostatně řídit přípravu oběda pro družinu, velmi pravděpodobně by neuspěl v případě, že bychom prokázali, že skautky byly "normální" (ve smyslu duševního vývoje) a na tuto činnost připravené, tj. věděly, jak danou činnost vykonávat vč. pravidel bezpečnosti, již dříve tuto činnost dobře zvládly, nejdříve s dopomocí a dohledem. Pokud by se skautky při daných činnostech např. vážně poranily a prokázalo by se, že dělaly danou činnost poprvé bez zaučení nebo vedení, pravděpodobně by byly vyvozeny důsledky ze zanedbání dohledu a dozoru.

Středisko "svěří" dohled vedoucímu oddílu

Vztah odpovědnosti mezi střediskem a vedoucím oddílu je poměrně jednoduchý. Vnitřními předpisy Junáka - českého skauta jsou jasně vymezeny požadavky na kvalifikaci pro výkon funkce vůdce včetně požadavku minimálního věku osmnácti let, tj. věku, kdy osoba nabývá plnou odpovědnost za své jednání (právní subjektivitu v plném rozsahu). Tyto jasné požadavky střediskovému vůdci výrazně ulehčují situaci při rozhodování, zda ta která osoba je nebo není vhodná pro jmenování vůdcem a zjednodušují pozici v případném dokazování, že středisko jmenováním vůdce nezanedbalo svou povinnost náležitý dohled, protože fungování oddílu zajistilo kvalifikovaným vůdcem s plnou právní subjektivitou.

Oddílový vedoucí "svěřuje" dohled rádcí

Ve vztahu odpovědnosti mezi vůdcem a rádcem je to výrazně složitější. Právní osobnost je u osob mladších osmnácti let neúplná, a to v rozsahu jejich rozumové a volní vyspělosti a musí se tedy vždy posuzovat individuálně. Nelze se tak opřít o žádnou věkovou hranici. Čtrnáctiletý kluk může být vyspělejší a zodpovědnější než sedmnáctiletý "floutek".

Riziko

Je zřejmé, že vést oddíl tak, že družině a rádcí svěří určitou autonomii, kdy nad kluky a holkami nevykonávám dohled bezprostřední přítomností, je zvýšením rizika. Podstupovat riziko obecně není zakázané - jinak bychom nesměli "vytáhnout paty z domu". Zásadní je učinit dobrou pedagogickou rozvahu - zda riziko je adekvátní

výchovnému přínosu, který holkám a klukům přináší. A pokud ano, pak učinit vše, co rozumný a opatrný člověk může učinit, aby riziko minimalizoval, udržel v přiměřených mezích."

V obecné rovině je pedagogický přínos družinového systému nezpochybnitelný, jinak by nebyl jedním ze základních stavebních kamenů skautské výchovy a součástí Skautské výchovné metody, a to jak v Junáku - českém skautu, tak v mezinárodních skautských organizacích.

Vůdce se musí přesvědčit, že rádce dobře zvládl samostatné vedení schůzky

Nejdůležitějším faktem při posuzování ne/zanedbání povinného dohledu bude prokázání, že rádce byl k vedení schůzky kompetentní. A že se o tom vůdce spolehlivě přesvědčil, než ho nechal schůzku nebo její část samostatně vést.

V praxi se tomu bude dít tak, že vůdce případně jiný člen oddílové rady svého rádce postupně zaučuje předáváním odpovědnosti za přípravu a vedení nejprve jedné aktivity, kterou sleduje a následně ji společně hodnotí, plánují opatření pro rozvoj rádcových dovedností, později podobně předává odpovědnost za přípravu a vedení části schůzky, pak celé schůzky. Vůdce se musí přesvědčit, že rádce odvedl dobře a bezpečně několik schůzek, než mu svěří jejich samostatné vedení. A i nadále se průběžně aktivně přesvědčuje o tom, že je toto vedení v pořádku.

Taktéž absolvente rádcovského kurzu může být jedním z vodítek, které pomohou při dokazování, že byl rádce rozumově a volně vyspělý pro vedení schůzky, ovšem jistě ne jediným. Dalším důležitým faktem může být skutečnost, že rádce vyrůstal v družině s kvalitním rádcem a postupně se od něj učil, přebíral od něj odpovědnost za jednotlivé aktivity i větší úkoly.

Pro vůdce to znamená výrazně více práce, než kdyby schůzku vedl sám. Společně s ním jsme v souladu se shora uvedenými důvody přesvědčení, že se taková investice z mnoha dobrých důvodů vyplatí. Pokud si chcete přečíst více o tom, jak pracovat na přípravě rádců, doporučujeme ke čtení metodiku Družinový systém. V právní rovině se tomu budeme věnovat dále níže.

Společná odpovědnost za škody

Pokud se bavíme o schůzkách skautské družiny vedené rádcem, bude připadat v úvahu odpovědnost za škodu způsobenou zanedbáním povinného dohledu.

"Případné zanedbání dohledu může mít poté vliv na následné posuzování náhrady škody. § 2921 NOZ totiž uvádí, že společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled (v našem případě středisko resp. jím jmenovaný vůdce). V takovém případě poté škodu společně se škůdcem nahradí podle své účasti na způsobené škodě i dohledem povinná osoba. To znamená, že pokud se členu družiny něco stane, bude se vždy posuzovat, zda ten, kdo o dítě v tu chvíli pečoval (tzv. dozorčí osoba, v našem případě rádce), zanedbal nějakým způsobem svou zákonnou povinnost. Navíc je v § 2911 NOZ zakotvena domněnka, podle které

způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil, byť z nedbalosti.”

Rádce se samozřejmě může zprostit své zákonné povinnosti tím, když prokáže, že náležitý dozor nezanedbal (§ 2912 odst. 1 NOZ), a to když prokáže, že o dítě pečoval nebo nad skautem či skautkou dohlížel tak, jak se s ohledem na jejich věk, charakterové vlastnosti a povahu okolností jeví normálním.

Odpovědnost může nést jen vůdce, jen rádce, oba nebo nikdo

Každý odpovídá z (trestně) právního hlediska za věci, které udělal, nebo udělat měl, ale neudělal. Ať se jedná o vůdce nebo o rádce. Když při činnosti družiny dojde ke škodě na majetku nebo zdraví mohou nastat případy, kdy odpovědnost

1. ponese jen vůdce

Příklad: Vůdce svěřil rádci odpovědnost, která byla nad jeho rozumové schopnosti tím, že začínajícímu rádci, u kterého neověřil znalost pravidel silničního provozu, svěřil samostatný pohyb družiny po vozovce.

2. ponese jen rádce

Příklad: Jinak spolehlivý rádce porušil domluvená pravidla a na schůzce nechal kluky vědomě pracovat s nářadím, které je vyhrazeno pouze pro přítomnost dalších osob se znalostí o bezpečnosti jeho používání. V důsledku čehož se jeden z členů z družiny zranil.

3. ponese rádce a vůdce společně (v případě, že pochybili oba)

Příklad: Rádce byl vůdcem dostatečně poučen, že nesmí dovolit, aby členové družiny jeli z puťáku starších skautů stopem, přesto to schválil. Auto se členy mělo dopravní nehodu, při které došlo ke zraněním. Vůdce tak rádci svěřil úkol nepřiměřený jeho volním a rozumovým vlastnostem, když ho v patnácti letech pustil s družinou samotného na vícedenní výlet 30 km od tábora.

4. neponese nikdo

Příklad: Situace vznikla souhrou nepředvídatelných okolností, přestože vše bylo řádně zabezpečeno. Jeden z členů družiny náhodou upadl při běhací hře a zlomil si kotník.

Zaklínání věkem aneb dobře připravený čtrnáctiletý rádce unese více odpovědnosti než plnoletý neználek

V diskusi na Skautfóru jsme si přečetli, že bezpečnost na schůzkách je často zajišťována přítomností někoho staršího. Toto zajištění může být při vhodném výběru přítomné osoby a při vhodném nastavení dobrým řešením, např. když je nablízku člen oddílové rady, který dříve zodpovědně roli rádce vykonával a má s rádcem nebo rádkyní dobře navázané vztahy. Při nevhodném výběru přítomné osoby bude v případě vzniku problému odpovědnost na vůdci.

Např.: Vůdce je spokojený, že jde dělat na schůzku “dohled” rover. Ten ale a) není přes svůj věk např. dvaceti let dostatečně zodpovědný, nebo b) zkušený, protože do oddílu přišel nově a o družinové činnosti a zajištění bezpečnosti nemá dostatečné znalosti, nebo c) k němu kluci nemají respekt, nebo d) všechno dohromady. Vůdce je ukolébán, protože má na schůzce osobu starší osmnácti let, ale v případě problému bude odpovědnost dle okolností zcela nebo převážně na něm. Situace má výchovné souvislosti:

- Rádce nemusí cítit a rozvíjet pocit odpovědnosti za družinu, protože na schůzce je přeci přítomen dospělák.
- Vedoucí se výchově rádce nevěnuje, protože na družinovce je přeci dospělák.
- Dochází k “rozptýlení odpovědnosti”, kdy vůdce, rover i rádce jsou odpovědní za vše a nikdo za nic.

Podobně riziková situace může nastat na výpravě nebo táboře, např. když vůdkyně svěří zodpovědnost za holky a kluky, kteří mají službu na dřevo svému příteli, který má sice třicet let, je nadějný spisovatel, ale se členy oddílu se moc nezná, nemá pedagogické sklony, není praktický a nikdy nedržel sekeru v ruce. Mějte prosím na paměti, že nejdůležitějším kritériem pro svěření dohledu je způsobilost a zkušenost dotyčného, nikoli jeho věk.

Základem je dostatečně zkušený a zodpovědný rádce či rádkyně

Svěřená odpovědnost musí být přiměřená schopnosti rádce nebo rádkyně ovládat své jednání a posoudit jeho následky. Co to znamená v praxi? Z právní úpravy se dají zjednodušeně odvodit následující zásady:

1. Rádce n. rádkyně musí být přiměřeně rozumově a volně vyspělí pro činnosti, které se od nich očekávají.

Také z předchozího textu je patrné, že biologický věk a vyspělost si nemusí odpovídat a zodpovědný mladý rádce je v tomto ohledu lepší volbou než patnáctiletý nebo osmnáctiletý hajdalák. Věk rádce sám o sobě nikdy není rozhodujícím kritériem. Velkou roli zde hraje samotný výběr rádce a jeho příprava na výkon funkce. Rádce musí vědět, jaké činnosti se od něj čekají a musí projít průpravou pro jejich zvládnutí. Skauta lze takto předpřipravit, když funguje v družině se zkušeným rádcem a později v roli podrádce jako pomocníka. Vzdělání a průběžná příprava rádce se může

realizovat rádcovským kurzem, pravidelnou účastí na oddílových radách, kde se reflektuje činnost družin, účastí na schůzkách oddílové družiny (rady rádců), reflexí odvedeného programu po schůzce společně vůdcem nebo jiným členem oddílové rady.

Vedoucí sice nemusí být na družinovce přítomen, ale musí mít průběžný přehled o tom, co se tam děje.

2. Rádkyně n. rádce musí mít znalosti o tom, jak zajistit bezpečnost na schůzce a musí se dle nich v praxi řídit.

Vedle běžných znalostí o bezpečnosti (např. znalost pohybu chodců dle pravidel silničního provozu, v klubovně, používání elektrických spotřebičů, prevence úrazu při pohybu/hrách v klubovně i venku, pravidla práce s otevřeným ohněm, kamny atd.), musí vědět, které činnosti jsou dovoleny jen v přítomnosti dalších způsobilých osob (např. koupání, práce s vybranými nástroji, vybrané sportovní a adrenalinové aktivity).

3. A musí mít autoritu k tomu, aby jí/m vydané pokyny byly respektovány.

Zde platí, co bylo napsáno k bodu 1.

4. Příprava rádce a ověření zkušenosti a odpovědnosti vůdcem

Dříve než vůdce rádcí svěří samostatné vedení schůzky (příp. její části), musí mít ověřeno, že rádce tato kritéria splňuje.

Dále je z hlediska vedoucího žádoucí zajistit následující:

Prostředí klubovny

Vůdce oddílu (resp. středisko) odpovídají za to, že prostředí klubovny je bezpečné, např. vypínače světel neprobíjejí, prostor okolo kamen je zabezpečen proti vzniku požáru, regály a jejich obsah nelze zvrátit, protože jsou dobře uchyceny ke zdi, nástroje mají své místo, jsou v obalech apod. Bezpečnost prostředí je v pravidelných intervalech kontrolována.

Rodiče ví, co je družinový systém a jak u nás v oddíle funguje

Družinovým systémem je Junák - český skaut jedinečný. Rádcové, rádkyně, ale i skauti a skautky tak obvykle svedou věci, které se jejich vrstevníci naučí až v pozdějším věku, pokud vůbec. Je dobré u rodičů našich členů zvyšovat povědomí o družinovém systému a o jeho fungování u vás v oddíle. Porozumění může pomoci v přijetí nastaveného systému vedení schůzek, popř. v případném řešeníáročných situací, které by jinak působily nepatřičně.

Schůzku vede rádce. Kdo je odpovědný, když se něco přihodí?

Rádce je rozumný a zodpovědný (přiměřeně rozumově a volně vyspělý), má znalosti o tom, jak zajistit bezpečnost na schůzce a má autoritu k tomu, aby jí/m vydané pokyny byly respektovány. Vůdce si to ověřil. Prostředí klubovny je bezpečné.

Rozeberme si odpovědnost na několika případech:

Rozbité okno

Během družinové schůzky uspořádá rádce míčovou hru na plácku za klubovnou, během které jeden ze členů družiny omylem rozbije susedovo okno hodem tenisového míčku. Způsobí tak škodu v hodnotě 3000 Kč.

Nejprve by se zkoumalo, zda rádce věděl nebo alespoň měl vědět o hrozícím nebezpečí rozbití okna. Pokud by se prokázalo, že rádce měl nebezpečí škody předpokládat a plácek pro tuto hru vyhodnotil špatně nebo měl dokonce od vůdce plácek pro míčové hry zapovězený, je pravděpodobné, že by odpovědnost za škodu byla na rádci. A tím pádem by nepřicházela v úvahu ani následná odpovědnost vůdce oddílu.

Následně by se však zkoumalo, zda v době, kdy vůdce vedení schůzek rádci svěřil, mohl oprávněně předpokládat, že rádce má dostatečné rozumové a volní schopnosti, tedy znalost toho, kde je a není vhodné hrát hry s míčem a také, že má autoritu k tomu, aby jím vydané pokyny byly respektovány. Pokud by se prokázalo, že rádce je rozumu mdlého, neumí tyto prostory rozlišit, nebo že kluci svého rádce dlouhodobě neposlouchají, tak to vůdce věděl nebo měl vědět a odpovědnost by byla na něm.

V případě, že by škodu způsobil starší skaut, který měl předpokládat byla by odpovědnost pravděpodobně alespoň z části také na něm.

Pokud by se např. prokázalo, že na stejné místo chodili hrát míčové hry s vůdcem a že rádce vzhledem ke svým zkušenostem nemohl škodu předvídat, byla by odpovědnost za škodu na vůdci.

Pokud by se prokázalo, že vše bylo zabezpečeno řádně a že se událost nedala rozumně předvídat (plácek byl dostatečně daleko od oken a skaut, který házel, prostě dohodil nečekaně překvapivě daleko, neobvykle nad průměr schopností jeho vrstevníků, odpovědnost by pravděpodobně nebyla dovozena).

V této situaci je v každém případě na místě okamžité informování vůdce, slušná omluva a nabídka řešení vzniklé škody poškozenému.

Pojištění za škody

Pro tento případ a jemu podobné má za účelem ochrany vedoucích Junák - český skaut sjednané Pojištění odpovědnosti za škody. Vztahuje se i na škody způsobené pochybením - nedbalostí, zanedbáním náležitého dohledu, apod. - pojištěného činovníka a jemu svěřených osob. Automaticky jsou pojištěni vedoucí oddílů mladších členů a jejich zástupci oddíloví rádci a vedoucí táborů. Pojištění lze sjednat za padesátikorunu na rok i pro další zájemce. Aby škoda mohla být řešena přes pojištění odpovědnosti, je třeba ji zdokumentovat (nafotit) a nahlásit pojišťovně Generali přes webové hlášení, po telefonu nebo i osobně na pobočce, číslo smlouvy je 2958481190. Škodu prokazuje poškozený zpravidla dokladem za opravu. Limit pojistného plnění je 10 milionů Kč. Spoluúčast pojištěného na události je vždy 1 000 Kč. Více informací je v článku na křižovatce.

Případ úrazu sekyrou

Během družinové schůzky seká Ferda (11let) dřevo do kamen. Ferda umí sekát dřevo už od věku vlčete. Rádce i vůdce Ferdu po přechodu od vlčat o zacházení se sekerou dostatečně poučili. Několikrát sekal pod jejich dohledem a vykazoval dostatečnou dovednost a znalost všech pravidel bezpečnosti. Nyní seká samostatně, nasekaná polínka mu pomáhá odnášet kamarád z družiny Berda. Ale co čert nechtěl: Ferda se trefil do svého kotníku. Jak to viděl Berda, hned zavolal rádce a ten zavolal RZS.

Pakliže by se skutečně prokázalo, co je psáno výše, tedy že Ferda prokazatelně sekát dřevo uměl, rádce s vůdcem se o jeho dovednostech a znalostech o bezpečnosti osobně přesvědčili a konečně, že k Ferdovi rádce přidělil Berdu, aby u sekání nebyl Ferda sám, kdyby se něco stalo, tak odpovědnost za Ferdovo zranění by nenesl ani rádce ani vůdce.

Případ čajový dýchánek

Družina Pomněnek si v klubovně zorganizovala během schůzky předvánoční čajovnu. Uklidily stoly do vedlejší místnosti a na zem rozložily polštářky, matrace a deky. Mezi ně daly vždy na pečení plech několik svíček. Na schůzky chodila jako dohled z pověření vůdkyně, devatenáctiletá rangers Káťa, která měla dohlížet nad čtrnáctiletou rádkyní. Káťa, ač milé děvče, byla vždycky tak trochu mimo, nepřítomná, věčně s hlavou oblacích. Snad i pro tento osobnostní rys se sama nikdy rádkyní nestala. Během schůzky je stále "na mobilu", nevnímá okolí, nevšimne si, že jedna z členek družiny umístila talíř se svíčkami na okenní parapet do blízkosti závěsu. Závěs začne hořet nevídanou rychlostí. Naštěstí se požár podaří rychle uhasit a dojde pouze k drobné majetkové škodě na vybavení klubovny.

Při zjišťování odpovědnosti za škodu by se nejdříve zkoumalo, jak byla nastavena pravidla pro manipulaci s otevřeným ohněm v klubovně. Dejme tomu, že by žádná nebyla a rádkyně ani Káťa by od vůdkyně nedostaly žádné další pokyny. V takovém případě by byla za škodu odpovědná pravděpodobně především vůdkyně. Část odpovědnosti by pravděpodobně nesla i Káťa. Pakliže by se prokázalo, co je uvedeno výše, totiž že měla vůdkyně vědět, že je Káťa nespolehlivá, byl by hlavní podíl odpovědnosti na ní.

Případ Jelen v jámě

Během družinové schůzky uspořádá čtrnáctiletý rádce hru v terénu za sídlištěm, kam běžně na schůzkách chodí, během které jeden ze členů družiny, Jelen, spadne do vyhloubené jámy a způsobí si tak zranění, která si vyžádají několikátýdenní ošetření.

Nejprve by se zkoumalo, zda rádce věděl nebo alespoň měl vědět o hrozícím nebezpečí pádu. Pokud by se např. prokázalo, že díra byla již natolik zarostlá, že i když provedl řádně obhlídku hracího terénu, nemohl ji najít, odpovědnost by pravděpodobně nebyla dána, a tím pádem by nepřicházela v úvahu ani následná odpovědnost vůdce oddílu.

Pokud by se však prokázalo, že pokud by rádce před hrou terén řádně prohlédl, jámu by musel vidět, a měl tak hru přesunout jinam, je pravděpodobné, že by u rádce bylo sledováno pochybení v zajištění hry.

Následně by se však zkoumalo, zda v době, kdy vůdce vedení schůzek rádci svěřil, mohl oprávněně předpokládat, že rádce má znalosti o tom, jak zajistit bezpečnost a že se těmito pravidly také v praxi řídil. A také, že je dostatečně zodpovědný a že má autoritu k tomu, aby jím vydané pokyny byly respektovány.

V případě, že by se jednalo o rádce, který několik her pod dozorem již bez komplikací připravil, a vede skauty, kteří ho plně respektují, pravděpodobně nebude dovozena odpovědnost vůdce oddílu.

Naopak, pokud by se jednalo o rádce bez zkušeností, který vede skauty, kteří ho berou pouze jako dalšího člena družiny, odpovědnost vůdce by velmi pravděpodobně dána byla.

Celý text je o schůzce, co když jako vůdce chci, aby rádce vedl družinovou výpravu?

Vedení družinové výpravy rádcem se bude řídit analogicky podle pravidel uvedených výše. Výrazně však doporučujeme, aby rádci měli na výpravách zajištěn zkušený doprovod, který

- musí být přiměřeně rozumově a volně vyspělý pro činnosti, které se od nich očekávají,
- musí mít znalosti o tom, jak zajistit bezpečnost na výpravě a musí se dle nich v praxi řídit,
- musí mít autoritu k tomu, aby jí/m vydané pokyny byly respektovány.

Zatímco rádce má ovládat vedení schůzky, vedení výpravy se rádce družiny skautů a skautek (věku 13 až 16 let) teprve učí.

Co z toho plyne?

Shrnutí na závěr:

- Družinový systém je základním stavebním kamenem skautské výchovy s jednoznačným pedagogickým přínosem, svěřuje odpovědnost za věci družiny do rukou mladých lidí a vychovává je tak k odpovědnosti, samostatnosti, spolupráci a k účasti na životě ve společenství.
- Svěření odpovědnosti do rukou mladých bez přípravy může zvýšit riziko výskytu nechtěných situací.
- Toto riziko je třeba eliminovat dobře nastavenými podmínkami a přípravou/podporou rádců, které je třeba se trvale věnovat.

- Rodič předává dohled středisku, středisko oddílovému vedoucímu, vedoucí rádci.
- Za své jednání mají v rozsahu své vyspělosti odpovědnost sami členové družiny.
- Právní odpovědnost je u osob mladších osmnácti let neúplná, vždy se posuzuje individuálně a přiměřeně situaci. Nejdůležitějším kritériem pro svěření dohledu je způsobilost a zkušenost dotyčné/ho, nikoli jeho věk.
- Vůdce musí zajistit, že je rádce k vedení schůzky kompetentní a přesvědčit se o tom.
- Rádkyně/ rádce musí být přiměřeně rozumově vyspělí pro činnosti, které se od nich očekávají.
- Rádkyně/ rádce musí mít znalosti o tom, jak zajistit bezpečnost na schůzce a musí se dle nich v praxi řídit.
- Vůdce musí ověřit zkušenosti a kompetentnost rádce.
- Odpovědnost vůdce/vůdkyně se dá předpokládat ve většině případů, podle okolností ji může nést buď jen vůdce, nebo jen rádce, nebo oba, nebo nikdo. Čím "více připravený" je rádce, tím méně odpovědnosti bude ležet na vůdci.
- Vůdce/vůdkyně oddílu (resp. středisko) musí zajistit bezpečné prostředí klubovny.
- Je žádoucí informovat rodiče o fungování družinového systému.
- Existuje pojištění odpovědnosti za škody způsobené činnostmi oddílu. Vůdci a vůdkyně jsou pojištěni automaticky, další osoby se dají připojistit.

Na závěr

Z toho, co je psáno výše, plyne, že fungující družinový systém, tedy uschopňování mladých lidí vyžaduje péči a vytrvalou práci (především) s rádci a rádkyněmi - od nastavování pravidel a mantinelů, ve kterých se mohou s družinou pohybovat, přes učení, jaké věci a jak s družinou (ne)dělat a ověřování jejich zvládnutí až k jejich samostatné činnosti.

Pokud do této práce budete investovat, vynaložený čas a energie se vám bohatě vrátí v podobě samostatně myslících a odpovědně jednajících holek, kluků a družin, budete svědky spousty neotřelých nápadů a správných řešení, které byste sami ztěžili vymysleli. Skauty a skautky tím dobře připravíte na vyšší nároky sebeorganizace v kmeni a roverském věku a na budoucí spolupráci při vedení oddílu, ale především na odpovědný samostatný život člověka, který bude platným členem společnosti. Pokud budete do práce s rádci a rádkyněmi investovat, zachovávat popsání principy a řídit se selským rozumem, velmi pravděpodobně nebudete muset čelit nepříjemným situacím, které vyžadují odbornou právní pomoc.

Hodně zdaru vaší snaze!

Denisa Sochorcová,
odborné konzultace Petr Pavlok - Vrána a Jan Novák

Právní předpisy ani Junák nestanovují konkrétní pravidla či zákazy, co s dětmi v oddíle smíme dělat. Vždy je třeba si počínat si tak, aby rizika byla přiměřená dětem, jejich schopnostem, okolnostem, aby se eliminovala zbytečná rizika. Ani tento článek tedy nestanovuje "pravidla", spíše ukazuje některé možné či vhodné pohledy - je však nakonec na rozvaze a zodpovědnosti vůdce, zda a které z těchto "rad" uplatní, aby principu přiměřenosti rizika ku výchovnému přínosu dostál.

Zdroje

Kupka, O. (2005). Družinový systém. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I ÚS 1587/15.

Neuwirthová, B. (2017). et al.: Vůdcovská zkouška, příručka k přípravě nejen na vůdcovskou zkoušku. Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z.s. Praha, Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. (2004). Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. (2004). Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra.

Šmíd, O., Hrušáková, M. In Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. et al. (ed). (2014). Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815 a násl.